

Doba stěhování národů

Doba, nazývaná stěhování národů (toto pojmenování pochází z roku 1555 od historika W. Lazia), byla pestrou a složitou mozaikou historických procesů a událostí. Bylo to období zesílených konfliktů i spolupráce římské říše a tzv. barbarů. Bojů mezi stěhujícími se a expandujícími barbary navzájem. V tomto období se prosazovali změny, které pozvolna měnili antiku na středověk.

- *Amnianus Marcellinus* (*322) – líčí počátek stěhování národů a otřesy spojené s vpádem Hunů do střední Evropy
- *Život sv. Severina* – události 5. století po smrti Attily, Norikum
- *Jordanes* (kolem roku 550) – alamanského původu, v kronice „Getica“ popsal boje Gótů, registroval také slovanské kmeny Venedy, Anty a Sclaviny
- *Prokopios s Kaisareie* (+ po roku 562) – byzantský historik a politik, „Válka s Góty“ – mj. zpráva o tažení Herulů přes střední Podunají
- *Rothar* – langobardský král v r. 668 vydal spis „Origio gentis Langobardorum“
- *Pavel Dikakon* (770-790) – langobardský kněz napsal kroniku „Historia Langobardorum“

- pro území českých zemí a Slovenska s výjimkou závěru DSN nemůžeme vztáhnout žádné konkrétní písemné zprávy

- I. **380/400-455** – Hunové (konglomerát sarmatských a východogermánských kmenů)
- II. **455-525** – Herulové (středodunajská varianta hmotné kultury)
- III. **525-600/630** – Langobardi

Důležité data:

r. **375** - zhroutil říše Ostogótů pod náporu Hunů → přesun Gótů do středního Podunají

r. **378** – Gótové porazili Římany u Adrianopole

r. 395 – vpadli na území ŘŘ Hunové

r. 406 – tažení Vandalů, Alanů a první vlny Svěbů, vpád do Galie

r. 451 – bitva na Katalaunských polích

r. 454/455 – bitva na řece Nedao

r. 488/489 – obsazení Rugilandu Langobardy

Již ve 3. a 4. století mezi sebou jednotlivé kmeny Germánů bojují o malá území.

Postupné zostřování bojů a první kmeny, které musejí hledat nová sídla:

- **Gótové** z dolního Povislí → do středního a východního Povislí → kol. pol. 3. stol. do Volyně a na Ukrajinu → pol. 4. stol. severní oblast Černého moře. V severním Černomoří si Gótové postupně vytvořili ohromné kmenové svazy (říše). Podle tradice byly dva, říše Vizigótů (západních nebo také lesních Gótů) na západě a říše Ostrogótů na východě. Hranicí byla řeka Dněstr. V polovině 4. století dosáhla obrovského rozmachu především říše Ostrogótů, jíž vládl král Hermanarich (Ermanaricus). Rozkládala se od Černého moře až do Pobaltí a za řeku Volhu. Zkázou jí přinesl vpád kočovných Hunů v roce 375. Ostrogóti byli tvrdě poraženi a smrtelně raněný Hermanarich spáchal sebevraždu. Poté začali Ostrogóti ustupovat před tlakem Hunů na západ. Během několika let přesídlili do Panonie. Hunské nadvládě ovšem neunikli, neboť kočovníci ovládli tuto oblast počátkem 5. století.

Vizigóti tísnění ustupujícími Ostrogóty se začali stahovat za Dunaj. Roku 376 uzavřela jedna gótská skupina smlouvu s císařem Valentem a byla usazena v Thrákii v postavení federátů. Jejich úkolem bylo posílit obranu římské hranice před útoky dalších barbarů, to znamená především Gótů.

- **Herulové** z dolního Povislí do Přičernomoří, kde byli rozdraceni Góty. Byli východogermánský kmen, pocházející zřejmě z jižní Skandinávie. Přibližně na začátku 3. století n. l. opustili Jutsko a rozdělili se na dvě skupiny, tzv. západní Heruly a větší část Herulů putující na východ. Tito východní se usadili na pobřeží Černého moře a postupně se sblížili s Ostrogóty. Byli součástí Hunské říše a bojovali na její straně v bitvě na Katalaunských polích. V 5. století sídlili na území jihozápadního Slovenska, a v přilehlých

oblastech Rakouska, Maďarska a Moravy, kde nejdříve uplatňovali svoji převahu nad Langobardy, ale posléze od nich byli poraženi. Část Herulů se potom vydala zpět do Skandinávie, a část se smísila s obyvatelstvem okolních zemí.

- **Vandalové** - původní sídla mezi Vislou a Odrou, část kmene ve 3. stol. do Potisí, kde se nachází ještě ve 4. stol. Zajímavostí tohoto kmene je, že založili Vandalské království v Africe. Vandalové vyznávali již od pobytu v Hispánii jako kmenové náboženství ariánské křesťanství a netolerovali ani římské katolické vyznání, ani ortodoxní řecké. Po pevném uchopení moci v Africe své výboje přenesli na velké středomořské ostrovy. Roku **455** připlula vandalská flotila s armádou, pod velením krále Geisericha, do Itálie a dobyli Řím. Možnou záminkou či důvodem byla i žádost manželky císaře Petronia Maxima, Licinie Eudoxie, aby ji Geiserich zachránil z nedobrovolného svazku s Maximem, který podle ní dal zabít jejího předchozího manžela, bývalého císaře Valentiniana III. Papež Lev vypravil roku 468 dohromady nákladnou flotilu, trestnou výpravu, s cílem dobýt hlavní město vandalského afrického království **Kartágo** – armáda zapojila mj. i nájemné jednotky Gótů, Burgundů a Hunů. Po souboji na moři s vandalským loďstvem se úspěšnější římská armáda vylodila v Libyi, po té se ale Vandálům podařilo římské loďstvo z části zapálit a vyloděné jednotky pobít či zajmout, takže trestná výprava byla poražena. Císař Východořímské říše Zenon nakonec uznal Geisericha za vládce severní Afriky, Baleárských ostrovů, Korsiky Sardinie a Sicílie. Geiserich vrátil Římanům zajatce, které neprodal do otroctví, zaručil ve své zemi svobodu katolického vyznání a přestal podnikat loupeživé nájezdy proti říši.
- **Burgundi** – původní sídla mezi středním tokem Labe a Vislou expandují na konci 3. stol. na JZ do Pomoháně a Porýní, zde doloženi kolem pol. 4. stol.
- **Alamani** (dolní tok Dunaje a Rýna) jsou ve 4. stol. nuceni bojovat o své území se Římany

Situace ve 3. – 4. století

- pro území českých zemí a Slovenska s výjimkou závěru DSN nemůžeme vztáhnout žádné konkrétní písemné zprávy

- závěr svébského osídlení + nové prvky z východu (černjachovská kultura – Ukrajina)
- poslední hroby na žárových pohřebištích (např. Kostelec na Hané) – chudý inventář, v okrajových oblastech SV a J Čechy přežívání žárových pohřebišť (Přešovice, Plotiště)
- velmi hrubá keramika tzv. zlechovského typu, končí germánská keramika na kruhu
- omezený příliv římsko-provinciálního zboží (glazovaná mortaria) a sklo
- výskyt sídlišť nejčastěji v okraj. oblastech Čech (Zliv, Svijany), sídliště zlechovského typu
- osídlení výšinných poloh Závist, Obrno Obřany, Brno-Líšeň, Děvín, Oberleiserberg

Hunové a hunská expanze

V roce 375 dochází ke zhroucení říše Ostrogotů pod náporom Hunů – přichází k přesunu Gótů do středního Podunají. Roku 376 překročili s Vizigóty hranice ŘŘ. V roce 395 vpadli Hunové na území ŘŘ, přichází k rozdělení ŘŘ. Roku 406 je tažení Vandalů, Alanů a Svěbu a roku 410 dochází k vyplenění Říma.

Attilova říše:

- Hunové kol. r. 400 západní pobřeží Černého moře
- postupný přesun hunského ústředí do stř. Maďarska ve 20. letech 5. stol.
- připojení provincií ke svazu až ve 30. letech 5. stol., římská hranice přestala hrát svoji dělící úlohu → sjednocení inventáře
- Attilova moc od někdejší římské provincie Pannonie (433) až po jihoruské stepi,
- 451 byl na Katalaunských polích zastaven nápor Hunů a jejich spojenců do Galie
- Hunský svaz - konglomerát sarmatských a východogermánských

- hunská nobilita se odlišuje součástmi výbavy (nálezy nejčastěji z obětních jam z centra hunské moci v Karpatské kotlině)
- hunská žena: honosná čelenka ze zlata, vykládaná polodrahokamy nebo skly, závěsky do účesu a náušnice
- hunský muž: výzbroj pokryta zlatými plechovými fóliemi a kováními, koňské postroje, zlatá plechová kování dřevěných sedel, obložení reflexních luků
- typické měděné a bronzové kotle
- 453 Attila umírá → 454/455 bitva na řece Nedao
- Gótové do Horní Panonie, Gepidové obsadili Dácii , Rugiové mezi Wein- a Waldviertlem, Herulové zřejmě na jižní Moravě

1.pol 5. století

- r. 406 odcházejí Svébové spolu s Vandaly
- okruh kostrových hrobů (střední Čechy), ojedinělé kostrové hroby i na Moravě (Drslavice, Charváty, Pohořelice), nomádi (defor., náušnice, uzdy...)
- Untersiebenbrunn (první třetina 5. stol.)
- Smolín, Strachotín (před pol. 5. stol.)

ZMĚNY PO ZÁNÍKU ATTILOVY ŘÍŠE A MORAVA VE 2. POL. 5. STOL.

- po Attilově smrti střety mezi kmenovými skupinami → bitva na řece Nedao (454/455) někde v Pannonii,
- kdo stál na jaké straně? - proti Hunům svaz vedený Gepidy spolu se Skiry, Rugii, Svéby a Heruly, Gótové se konfliktu vyhnuli
- Attilovi synové byli poraženi → změny v prostorovém rozložení:
  - Hunové se začali stahovat z Velké uherské nížiny do Přičernomoří
  - Gótové se stáhli do Horní Panonie
  - Gepidové obsadili Dácii

- Rugiové mezi Wein- a Waldviertlem
- Herulové zřejmě na jižní Moravě
- celková rozvrácenost hospodářství v podunajských provinciích, bohatství zejména z kořistnických výprav
- odchod východních Gótů z Pannonie 473
- královské hrobky z 2. pol. 5. stol. (Blučina „Cezavy“, mohyla Žuráň)
- středodunajská varianta hmotné kultury DSN
- v pozdním období pohřebišť se začínají objevovat prvky merovejské kultury
- rovinné i výšinné polohy, osady sestávají jen z několika objektů roztroušených na větší ploše, chaty pravoúhlého půdorysu
- hrnčířská výroba na rychle rotujícím kruhu

Langobardi

Kolem přelomu 4. a 5. století opustili Langobardi původní sídla v Polabí a vytáhli na jih. Jejich cesta vedla přes Čechy a Moravu (a možná i Slezsko) do rakouského Podunají (tzv. Rugilandu, kde dříve pobývali germánští Rugiové). Tady jsou Langobardi doloženi po roce 488. Zde pobývali po několik generací a pozvolna rozšiřovali ovládanou oblast. V prvních desetiletích 6. století, vytlačili z jižní Moravy Heruly a obsadili celou západní část Karpatské kotliny, odkud odešli v 70. letech 5. století Ostrogóti. Langobardské državy se rozšiřovaly dále na východ až do bezprostředního sousedství sídel dalšího germánského etnika, Gepidů. Tak začalo docházet ke konfliktům, které se Langobardi pokusili vyřešit spojenectvím s nově příchozími kočovnými Avary. Přestože Langobardi porazili nakonec Gepidy v podstatě sami, získali Avaři obrovskou kořist včetně území, na kterém Gepidi dosud obývali. Bezprostřední sousedství nomádů přestalo usedlým Langobardům brzy vyhovovat. Proto roku 568 odtáhli do severní Itálie. Dle archeologického nálezů z roku 2010 na území Kyjova se však soudí, že část Langobardů ve střední Evropě zůstala.

